

Lovforslag forskelsbehandler borgere og kommuner.

Folketinget behandler pt. et forslag til lov om ændring af arkivloven. Lovforslagets intention er at sikre borgerne en lovhjemlet ret til at se og benytte oplysninger om dem selv, som opbevares i de offentlige arkiver.

I udgangspunktet er det et sympatisk lovforslag, som har til hensigt at gøre det nemmere for borgerne at finde oplysninger om sig selv, når oplysningerne ikke længere er i administrativ brug hos de offentlige myndigheder. Lovforslaget indebærer således, at borgerne fremadrettet skal have krav på et højere serviceniveau hos offentlige arkiver, som uden omkostninger for borgerne skal identificere de oplysninger, som borgerne ønsker indsigt i.

Problemet er bare, at en række forhold gør, at lovforslaget ikke understøtter intentionen. Til gengæld lægger lovforslaget op til forskelsbehandling af både borgerne og kommunerne.

Formålet med bevaring

Rigtig mange af de oplysninger, som borgerne kunne tænkes at ønske adgang til, findes nemlig af forskellige grunde slet ikke i arkiverne, enten fordi oplysningerne er kasseret med eller uden hjemmel i arkivlovgivningens bevaringsregler, eller fordi de ikke er afleveret til et offentligt arkiv.

De informationer (i arkiv-jargon kaldet arkivalier), som i dag udpeges til bevaring for eftertiden, er dem der anses for at have betydning for den historiske forskning. Det er helt legitimt og også nødvendigt af økonomiske grunde at definere, hvilke informationer, der skal bevares og hvilke der må kasseres, når de har udtjent deres oprindelige funktion med at understøtte offentlige myndigheders aktiviteter.

Alligevel er tiden måske inde til at overveje, om de bevaringsformål, som ligger til grund for de nuværende bevaringsregler, er tidssvarende. Hvis vi som samfund ønsker, at den enkelte borger i højere grad skal have adgang til oplysninger om sig selv i arkiverne, bør bevaringsreglerne i højere grad omfatte de oplysninger, som den enkelte borger kunne have interesse i at få bevaret.

I det hele taget kan man internationalt konstatere en tendens til, at arkivalier benyttes til meget andet end historisk forskning. F.eks. benytter medicinsk forskning og klimaforskning i stigende grad historiske data. Det gælder i særlig grad digitalt skabte arkivalier og analoge arkivalier, der er blevet omdannet til et digitalt register.

I både Norge og Sverige gennemførte man efter politisk krav i 2019 omfattende udredninger af arkivernes rolle i samfundet. Det er på tide, at vi også i Danmark tager stilling til, hvilke formål bevaringen skal varetage.

Borgernes egne data

Det kulturministerielle forslag til ændring af arkivloven har undertitlen "ret til indsigt i egne oplysninger". Her må man hæfte sig ved italesættelsen "egne oplysninger". Går man få år tilbage, ville man ikke have talt om arkiverede personoplysninger som borgernes egne oplysninger. Man ville tale om (arkiv)myndighedens eller samfundets oplysninger, og om at bevarede oplysningerne skal være tilgængelige for borgere, forskere og myndigheder, men i dag taler vi altså om borgernes egne oplysninger. Hvis denne sproglige ændring også er udtryk for en anden måde at opfatte de offentlige arkivers formål på, bør dette afspejles i den nationale bevaringsstrategi og i de krav vi stiller til søgemuligheder og tilgængelighed.

Det bør også gøres nemmere for borgerne at finde de oplysninger, de søger i arkiverne. I dag er det kun Rigsarkivet, der er omfattet af krav til, at samlingerne skal være søgbare for offentligheden. Men selv Rigsarkivets søgedatabase er ikke brugervenlig, hvis brugerne er borgerne i almindelighed og ikke trænede arkivbrugere. Måske tiden er inde til, at Danmark får en brugervenlig national søgedatabase på tværs af alle landets offentlige arkiver.

Hvis man ønsker at udvide borgernes adgang til egne oplysninger i arkiverne, må man også overveje arkivlovens afgrænsning. I dag er selvejende institutioner sjældent omfattet af arkivlovgivningen, og kommunale myndigheder kan i modsætning til statslige myndigheder selv bestemme, om de overhovedet vil aflevere deres bevaringsværdige arkivalier til et offentligt arkiv.

Er arkiverne lukkede?

I Godhavnsrapporten fra 2011 bliver det nævnt, at Landsforeningen Godhavnsdrene bl.a. havde klaget over "lukkede arkiver", og udtalt til pressen, at de ville have "sandheden frem fra arkiverne". Det er nærliggende at antage, at det er forestillingen om de lukkede arkiver, som Kulturministeren vil afhjælpe med sit forslag til ændring af arkivlovens. Problemet er bare, at præmissen er forkert. Det er en myte, at den danske arkivlov er en lukkelov, hvilket bekræftes af de årlige rapporter fra kulturministeriets eget tilgængelighedsudvalg. Når det gælder borgernes adgang til oplysninger om dem selv i arkiverne, er den eneste begrænsning under de nuværende tilgængelighedsregler hensynet til 3. person.

Når borgerne kan have vanskeligt ved at finde sig selv i arkiverne, er det enten fordi oplysningerne slet ikke findes i arkiverne, eller fordi det er vanskeligt for borgerne at finde de oplysninger, der findes i arkiverne.

Alle offentlige arkiver opbevarer deres arkivalier i den orden, som de myndigheder, der har skabt dem, til enhver tid har benyttet. Det er der gode faglige grunde til, men det er en udfordring for den ikke-trænede arkivbruger. Den udfordring har vi mulighed for at overvinde i dag, hvis vi får udviklet et tidssvarende digitalt søgesystem. Altså endnu en grund til at Danmark bør have på en brugervenlig national søgedatabase på tværs af alle landets offentlige arkiver.

Forskelsbehandling af borgerne og kommunerne

Det er en svaghed ved lovforslaget, at det kun gælder offentlige arkiver og overser, at en del af landets kommuner slet ikke afleverer deres bevaringspligtige arkivalier til offentligt arkiv. Det betyder, at de kommuner, der har arkivalierne liggende i kældere og på lofter rundt om i kommunen, er fritaget for det nye serviceniveau.

Lovforslaget lægger op til at Rigsarkivet skal kompenseres for det nye serviceniveau, mens kommunearkiverne ikke skal kompenseres. Det betyder, at de kommuner, der har afleveret deres arkivalier til Rigsarkivet, vil være dækket ind af den compensation, som Rigsarkivet står til at skulle modtage som følge af lovrevisionen, mens de kommuner, der har oprettet egne arkiver, selv skal dække omkostningerne til fremsøgning/identifikation af oplysninger. Godt halvdelen af landets kommuner har oprettet eget kommunearkiv og leverer dermed i forvejen et særligt højt serviceniveau til kommunens borgere, forskere og myndigheder. Disse kommuner skal nu levere endnu mere, mens de andre kommuner enten slipper eller har fået regningen betalt på forhånd.

Opgiv den lovrevision

Danmark trænger til en arkivlovsrevision, men det forslag til revision af arkivloven, som foreligger, er en fejltagelse. Jeg appellerer til der nedsættes et arkivlovsudvalg, som kan fremkomme med nyt lovforslag, som i højere grad adresserer de reelle udfordringer - også i forhold til borgernes adgang til egne oplysninger.

Vi kan ikke rette op på fortidens forsømmelser. Arkiver, der er blevet kasseret med eller uden hjemmel i arkivloven, kan ikke genskabes. I den udstrækning Kulturministerens forslag om ændring af arkivloven har til hensigt at hjælpe børnehjemsbørn, der var anbragt fra 1950'erne og frem, er der næppe meget at hente, men lovgiverne bør tænke over, hvilke ønsker man har til fremtidens arkiver. Følgende tre emner bør indgå i overvejelserne:

- tidssvarende bevaringsbestemmelser, der understøtter samfundets ønsker til bevaringen.
- krav om at alle bevaringsværdige arkivalier afleveres til et offentligt arkiv. Kravet bør omfatte alle offentlige myndigheder og selvejende institutioner, der udfører centrale funktioner på de offentlige myndigheders vegne
- et brugervenligt fællesnationalt registrering- og søgesystem.